

Çin Olmadan Ekonomik Entegrasyon

ABD'nin öncülüğündeki ortaklık projeleri, ticaret liberalizasyonu açısından önem taşısa da Çin'i dışarıda bırakan girişimlerin mevcut koşullarda küresel ekonomik yönetim açısından fayda sağlayacağı şüpheli.

Altay ATLI

ABD ile Avrupa Birliği (AB) arasında hayata geçirilmesi öngörülen Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) ile müzakereleri hâlen devam eden ve Pasifik Okyanusu'nun iki yakasını bir serbest ticaret bölgesi içe-

risinde bir araya getirmeyi hedefleyen Transpasifik Ortaklığı (TPP) projesi, ticaret liberalizasyonu için önemli birer adım. TTIP, hâlihazırda oldukça liberal sayılabilecek bir ticaret rejimine sahip iki büyük ekonomik güç arasında mev-

zuatın uyumlaştırılmasını ve küresel kriz sonrası dönemde bu ekonomilere canlılık kazandırmayı hedefliyor. Asya, Kuzey ve Güney Amerika'dan 12 ülkeyi (ABD, Avustralya, Brunei, Malezya, Meksika, Japonya, Kanada, Peru, Singa-

pur, Şili, Vietnam, Yeni Zelanda) içine alan TPP ise bu ülkeler arasında ticaret ve yatırımların artırılmasını amaçlıyor. Müzakere süreçlerinin nasıl tamamlanacağını ve bu projelerin ne ölçüde başarılı olacağını tahmin etmek şu an için kolay değil. Ancak TTIP ve TPP'nin üye ülkeler için artan ticaret ve sermaye akışı şeklinde fayda sağlayacağı söylenebilir. Asıl soru, bu oluşumların Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gündeminin çözüm-süzlük içerisinde tıkandığı bir dönemde küresel ekonomik yönetişime ne ölçüde katkı sağlayabileceği noktasında ortaya çıkıyor.

TTIP ve TPP'yi, ABD'nin öncülüğünde serbest piyasa ekonomisini benimsemiş ülkeleri bir araya getiren uzun soluklu bir projenin iki ayağı olarak görmek mümkün. Bu iddialı proje, devletin ekonomide ağırlıklı ve belirleyici rolünün olduğu bir kapitalist modeli tercih eden ve aralarında BRIC ülkelerinin bulunduğu ekonomilere karşı liberal kapitalist bloğun rekabet gücünü artırmaya ve kriz sonrası bozulan dengeleri yeniden tesis etmeye yönelik bir girişim. Projenin TTIP bölümü aynı ekonomik ideolojiye sahip iki tarafı bir araya getiriyor. Ancak TPP bölümünde Çin'in dışarıda bırakılması ise projenin bölgesel ve küresel ekonomik rasyonaliteden uzaklaşarak siyasi bir niteliğe bürünmesine ve Timothy Garton Ash'in deyimiyle Batı'nın "Çin'e karşı jeopolitik meydan okuması" haline gelmesine yol açacak nitelikte. Bu durum küresel ekonomik yönetişim açısından pek de umut verici olmayan dar bir vizyonun simgesi.

Çin olmadan Asya'da entegrasyon?

Günümüzde küresel ekonominin geleceği açısından en can alıcı konu, büyük ekonomilerin "Çin'e karşı" nasıl önlem alacakları değil; "Çin ile birlikte" nasıl hareket edebilecekleri ve Çin'in de ne ölçüde kurallara göre oynayan bir küresel aktör olacağı etrafında şekilleniyor. Ülke ekonomilerinin birbirlerine bağlılığı ve bağımlılığı arttıkça ideolojik kutuplaşmanın belirleyici olduğu sıfır toplamlı Soğuk Savaş mentalitesi yerini, kutuplaşmanın kökeninin ideoloji yerine ekonomi olduğu benzer bir kamplaşmadan ziyade tarafların ekonomik hedefler doğrultusunda beraber kazanıp kaybettikleri bir yapıya bıraktı. Çin'i içermeyen TPP ise -en azından mevcut haliyle- ekonomik gerçeklikle tam olarak bağdaşmayan, siyasi tercihlerin ön

planda olduğu bir yaklaşımı temsil ediyor.

Asya'da Çin'i dışarıda bırakan bir ekonomik entegrasyon projesi, kısa vadede üye ülkeler arasında ticaret ve yatırımın artmasını sağlasa da uzun vadede ne bu ülkeler ne de küresel ekonomi için bir vaatte bulunabilir. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin ile diğer Asya ülkeleri arasında kuvvetli ticaret ve yatırım bağlantıları mevcut. Çin'in giderek gelişen iç pazarı, Asya ülkelerindeki üretici ve ihracatçılar için Batı'da bulamayacakları kadar büyük ve cazip bir pazar sunuyor. Ayrıca bölgesel üretim ağlarının giderek yaygınlaşması ve küresel imalat sektörünü şekillendiren bir hâle gelmesi, Çin ile diğer Asya ekonomilerini birleştiren diğer bir unsur. TTIP ve TPP'yi birlikte ele aldığımızda bir yandan projeye dâhil Asya ülkelerinin Avrupa pazarlarında rekabet güçlerinin azalması söz konusu iken, diğer yandan ABD'ye daha rahat erişim vaat ediliyor; ama buna karşılık Çin ile aralarında bir duvar oluşuyor. Bu da uzun vadede hiç de arzu edilen bir durum değil.

Asya ülkeleri bu durum karşısında son derece pragmatik davranıyor ve TPP müzakereleri sürerken bir yandan Çin'i de içine alacak şekilde başka bir bölgesel entegrasyon projesini inşa ediyor. İlk olarak Kasım 2011'de öne sürülen Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) projesi, Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü'ne (ASEAN) üye on ülke ile birlikte Asya'nın dört büyük ekonomisini -Çin, Japonya, Güney Kore ve Hindistan- ve bunlara ek olarak Avustralya ile Yeni Zelanda'yı kapsıyor. RCEP müzakereleri bu yılın ilk aylarında başladı ve 2015'e kadar tamamlanması planlanıyor. Aynı anda hem TPP hem de RCEP'e üye olan Asya ülkeleri bu durumdan fayda sağlayabilir, Çin ve ABD ile ekonomik ilişkilerini geliştirebilir. Ancak farklı oluşumların ortaya çıkması, küresel ekonomik yönetişim açısından süreçleri kolaylaştırmanın aksine daha karmaşık hâle getiriyor.

Çin'in yaklaşımı

TTIP ve TPP, Çin'in hem Avrupa hem de Asya'daki rekabet gücüne olumsuz etki yaratacak içeriğe sahip. Bu nedenle Çin'in bu projeye tepki göstermesi son derece normal. Çinli akademisyenler, TTIP ve TPP'yi açık bir şekilde ülkelere karşı bir girişim olarak görüyor. Örneğin bu girişimi, Wang Yong "Çin'i

hedef alan bir Amerikan stratejisi" olarak tanımlarken, Wang Yiwei "Çin'in küresel ekonomiye katılım maliyetini artıracak bir gelişme" olarak değerlendiriyor. Çin'i yöneten kadroların da bu görüşleri paylaştığını tahmin etmek güç değil.

Küresel sorunlar için küresel çözümler; ortak konular için ise ayrıştırıcı değil, kapsayıcı yaklaşımlar gerekiyor. DTÖ sürecinin tıkanmışlığı, bu anlamda karamsarlığa yol açıp ülkeleri bölgesel ve karşılıklı serbest ticaret anlaşmalarına yönlendiriyor. TTIP ve TPP -başarılı olursa- küresel ekonomide yeni standartların oluşmasını, üye ülkeler arasında ticaretin ve yatırımın artarak ekonomilerin dinamizm kazanmasını sağlayacak; ancak bir yandan da Çin'i ve diğer BRIC ülkelerini dışarıda bırakacak. Üye ülkeler birbirleriyle daha kuvvetli ekonomik ilişkiler kurarken Çin ve BRIC ülkeleri bu pazarlara girmekte zorlanacak, kendi aralarında ve dâhil oldukları bölgesel oluşumlar içerisinde bağlantıları kuvvetlendirmeyi tercih edecek. Bu durum şüphesiz ki ekonomik kutuplaşmaya yol açabilir ve çok taraflı küresel ekonomik yönetim çabalarına darbe vurabilir.

Ancak elimizde iyimser bir senaryo da var. Belirli şartlar altında TTIP ve TPP, küresel ekonomik yönetişim için fayda sağlayabilir. Bu noktada Çin'in tutumu belirleyici olacak. TTIP nedeniyle Batı pazarlarında artan rekabet ile karşı karşıya kalacak olan Çin, kendi rekabet avantajını artırmak ve bu pazarlardaki payını korumak için ekonomik reformlarına ivme kazandırmayı tercih edebilir. Benzer şekilde, TPP bağlamında Asya pazarlarında artacak olan rekabet ortamı nedeniyle Çin, RCEP sürecine daha fazla yatırım yapabilir ve ayrıca iç pazarını diğer Asya ülkelerine daha fazla açma yoluna gidebilir. Başka bir deyişle, TTIP ve TPP, ilk planda Çin'e karşı bir tehdit gibi görünürken Çin bunu ekonomisini ve açılımlarını geliştirmek için bir fırsata dönüştürebilir. Ekonomik büyümenin hız kestiği ve ülkeyi yönetenlerin ekonomide yapısal bir dönüşüm zorunluluğu ile karşı karşıya olduğu bir dönemde, böyle bir süreç Çin için mantıklı bir tercih; küresel ekonominin geleceği açısından da -ABD ve AB'nin siyasi nedenlerle korumacılığın dozunu artırıp yeni engeller ortaya çıkarmayacağı varsayımıyla- ortaya bir etkiye sahip olacak durumda. ■